

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA LIETUVOS KAIMIŠKOSE SAVIVALDYBĖSE

Erika Čepienė, Angelija Bučienė
Klaipėdos universitetas

SANTRAUKA

Gyventojų demografinė situacija yra reikšmingas regionų funkcionavimo veiksnys. Esant palankiems demografiniams rodikliams gyvenvietės yra ne tik gyvybingos, bet ir išlaiko vystymosi tendenciją. Išskirtinio dėmesio reikalauja kaimiški regionai, todėl straipsnyje analizuojami skirtingo – silpno, vidutinio ir stipraus – kaimiškumo lygio regionai.

Kaimiškų savivaldybių plotas yra didžiausias, todėl jos sparčiausiai patiria neigiamas demografines transformacijas, dėl kurių intensyviai keičiasi gyventojų tankumas. Dėl prastėjančios demografinės situacijos 36 proc. kaimiškų savivaldybių praranda savo gyvybiškumą, todėl ypatingą dėmesį reikia skirti tolygiam socialiniam ir ekonominiam regionų vystymui, kurio pagrindas – demografinis gyvybingumas. 42 proc. savivaldybių situacija nesikeičia, bet, vertinant bendras Lietuvos demografines tendencijas, galima daryti prielaidą, kad šios savivaldybės laikui bėgant taip pat patirs demografinių iššūkių. Ir tik 22 proc. kaimiškų savivaldybių būdinga gerėjanti situacija, kurią lemia jų geografinė padėtis – nedidelis atstumas iki didžiųjų miestų.

Reikšminiai žodžiai: gyventojų tankumas, kaimiškumo lygis, demografinė situacija, kaita.

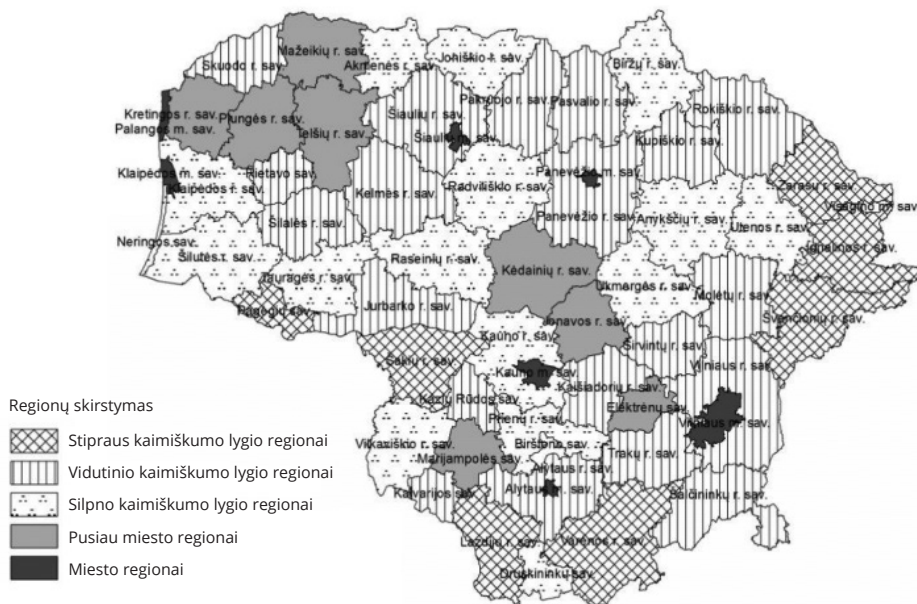
DOI: <http://dx.doi.org/10.5200/GE.2020.2>

ĮVADAS

XXI a. poindustriniame žinių visuomenės kūrimo etape pastebima daug pokyčių įvairiuose pasaulio regionuose. Teritorijų kaimiškumas, susijęs su tradiciniu kaimo kraštovaizdžio ir išteklių naudojimu, taip pat išgyvena pokyčių metą: kinta kaimo gyventojų amžiaus ir demografinė sudėtis. Vienur, kur sąlygos jaunoms šeimoms kurtis palankios (arti miestų, kur geresnė socialinė infrastruktūra), kaimo gyventojų sudėtis yra pastovesnė, t. y. išlieka proporcingai didžiausias darbingo amžiaus žmonių procentas, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis. Kitaip klostosi situacija nuo miestų nutolusiose kaimiškose vietovėse, kur prasta socialinė infrastruktūra ir menka darbų pasiūla. Jų gyventojų skaičius drastiškai mažėja, nyksta ir patys kaimai. Gyventojų tankumas arba erdvinė jų koncentracija vis dar išlieka svarbiu veiksniu apibūdinant vietovių kaimiškumo lygį.

Spartūs gyventojų skaičiaus pokyčiai, susiję su vidaus migracijomis, nukreiptomis į didžiųjų miestų regionus, lemia teritorinės organizacijos kaitą ir didėjančius regioninius skirtumus tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos valstybėse (Ubarevičienė, 2016). Gyventojų pokyčiai kaime, susiję su gyventojų senėjimo ir jaunimo išlaikymo problema, lemia, kad kaimo socialinės infrastruktūros paslaugos tampa reikšmingas kaimo vietovių gyvybingumo veiksnys (Atkočiūnienė ir kt., 2014). Gyventojai yra svarbiausias gyvenviečių sistemos funkcionavimo elementas. Nuo gyventojų skaičiaus tiesiogiai priklauso gyvenviečių socialinės infrastruktūros paslaugos, kurias teikia jų objektai (mokyklos, medicinos, buitinių paslaugų įstaigos, pašto, transporto sektorius ir kt.). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija dokumente apie miesto ir kaimo politikos principus (Principles on Urban Policy and on Rural policy, 2019) iškelia esminius miesto ir kaimo skirtumus bei būtinybę įgyvendinti skirtingas regionų plėtros programas remiantis pagrindiniais principais. Kaimo politikos formavimo vienas iš tikslų – pasirengti demografiniams pokyčiams, skatinti integruotą teritorijų planavimą, atsižvelgiant į gyventojų senėjimą ir emigraciją.

S. Vaitekūnas, E. Čepienė (2014) teigia, kad pačioje kaimų sistemoje daugiausia pažeidžiami mažai gyventojų turintys ir labiau nuo stambių sistemos branduolių nutolę elementai. Tai patvirtina, jog rečiau apgyvendintoms teritorijoms būdingas gyventojų skaičiaus mažėjimas ir demografinės struktūros pokyčiai. Gyventojų tankumas, kaip ir gyventojų skaičius, Lietuvoje mažėja jau du dešimtmečius. 2004 m. prasidėjus spartesnei migracijai po Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, gyventojų tankumas dar labiau sumažėjo ir 2012 m. jau pasiekė 46,1 gyv. km² ribą (Daugirdas ir kt., 2013). Demografinių rodiklių ir gyventojų tankumo pokyčiai Lietuvoje kelia nemažai iššūkių ir regioniniai skirtumai tampa vis aktualesni. Gyventojų skaičius sparčiausiai mažėja ekonomiškai silpnesniuose, dažnai nuo žemės ūkio priklausomuose ir nuo didžiųjų miestų nutolusiuose regionuose. Tuo pačiu metu jų skaičius auga didžiuosiuose miestuose, o ypač juos supančiuose priemiesčiuose. Spartūs gyventojų skaičiaus pokyčiai ir vidaus migracija, nukreipta į didžiųjų miestų regionus, lemia teritorinės organizacijos kaitą ir regioninių skirtumų augimą. Pastaraisiais dešimtmečiais tai yra globali tendencija, būdinga daugeliui išsivysčiusių pasaulio šalių, kuri ypač pastebima Lietuvoje (Ubarevičienė, 2016). Akivaizdus gyventojų skaičiaus kaitos teritorinių dėšningumų veiksnys yra susijęs su didžiųjų miestų įtakos zonomis ir turi įtakos visos šalies gyventojų persiskirstymo procesams. Kuo gyvenvietės labiau nutolusios nuo šių miestų, tuo jose spartesni depopuliacijos tempai. E. Kriauciūno (2018) skaičiavimais, realios gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos, atsižvelgus

1 pav. Lietuvos regionai pagal integruotą kaimiškumo vertinimą (Melnikienė ir kt., 2011)

į priemiesčio plėtrą, yra kitokios – kaimo gyventojų skaičius mažėja intensyviau nei miestų. G. Kuliešius, L. Pareigienė (2014 m.) nustatė regionų gyvybingumo ir demografinių rodiklių ryšį ir atskleidė, kad negyvybingų regionų demografinės reikšmės 2005–2012 m. buvo prasčiausios ir sparčiausiai blogėjančios.

Tyrimo objektas – kaimiški regionai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti gyventojų tankumo ir demografinės situacijos 2011 ir 2018 m. kaitą bei tarpusavio ryšius Lietuvos kaimiškose savivaldybėse, besiskiriančiose kaimiškumo lygiu.

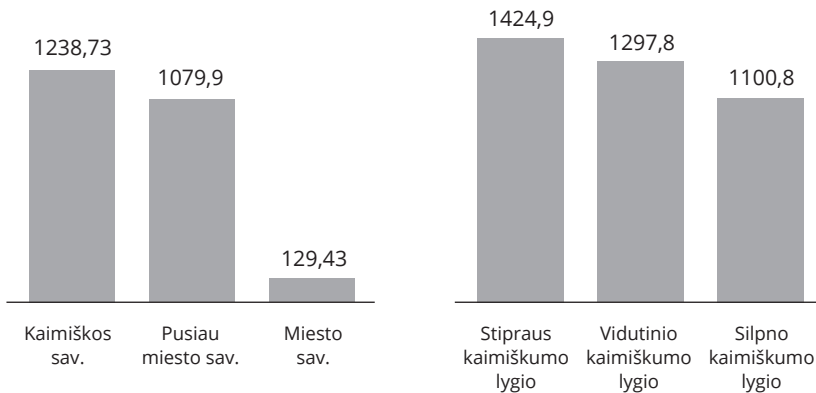
Metodika. Tyrime buvo taikyta Lietuvos agrarinės ekonomikos institute (LAEI) parengta metodika – savivaldybės buvo sugrupuotos pagal jų kaimiškumo lygį, atsižvelgiant į tris kriterijus: 1) gyventojų skaičių didžiausioje gyvenvietėje; 2) teritorijos apgyvendinimo tankumą; 3) gyvenvietės atokumą. Savivaldybės, kurios pateko į kaimo grupę pagal visus tris kaimiškumo kriterijus, buvo priskirtos stipraus kaimiškumo lygio regionų grupei, savivaldybės, patekusios į kaimo grupę pagal du kaimiškumo kriterijus, – vidutinio kaimiškumo lygio grupei, o savivaldybės, patekusios į kaimo grupę pagal vieną kaimiškumo kriterijų, – silpno kaimiškumo lygio grupei. Pagal šią metodiką Lietuvoje išskirtos 7 stipraus, 20 vidutinio ir 18 silpno kaimiškumo lygio savivaldybės (1 pav.), taip pat 8 pusiau miesto ir 7 miesto savivaldybės (Melnikienė ir kt., 2011).

Tyrimo metu, vaizduojant demografinę situaciją žemėlapiuose, greta spalvinės legendos skalės buvo naudojama ta pati, kaip ir 1 pav., brūkšninė legenda, paryškinanti skirtingą savivaldybių integracinį kaimiškumą.

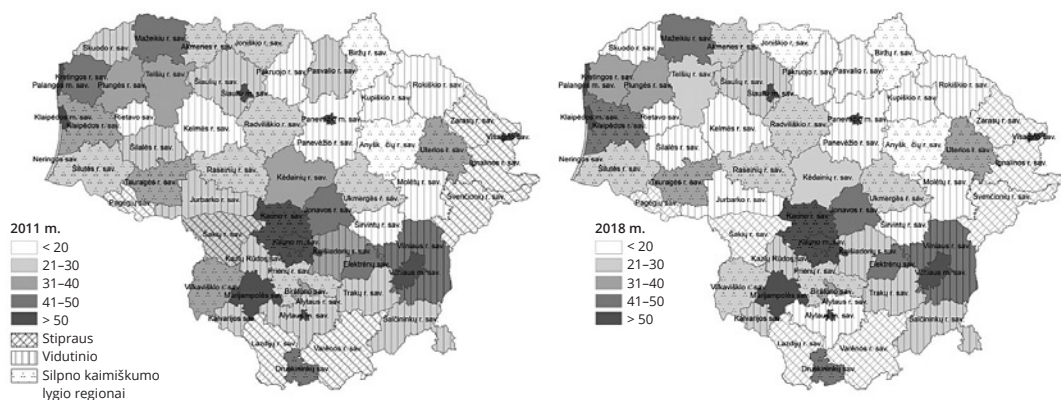
Darbe analizuota 2011 ir 2018 m. gyventojų tankumo bei trijų demografinių rodiklių – natūralios gyventojų kaitos, migracijos neto ir demografinės senatvės koeficiento – kaita skirtingo kaimiškumo savivaldybių grupėse. Papildomai apskaičiuoti vidutiniai išskirtų savivaldybių grupių plotai. Atliekant erdvinę analizę taikytas GIS metodas, rodiklių ryšiams nustatyti – porinės koreliacijos metodas (pagal Spearmano koeficientą r esant $p < 05$). Apibendrinant rezultatus, tirtos kaimiškos savivaldybės sugrupuotos pagal demografinės situacijos kaitą – išskirtos gerėjančios, nesikeičiančios ir blogėjančios būklės kaimiškos savivaldybės 2018 m., lyginant su situacija 2011 m.

REZULTATAI

Pagal LAEI metodiką išskirtų savivaldybių grupių vidutinius plotus (2 pav.) matyti, kad Lietuvos kaimiškoms savivaldybėms būdingas didžiausias plotas: jos, lyginant su miesto savivaldybėmis, vidutiniškai yra beveik 10 kartų, o už pusiau miesto savivaldybes – 1,2 karto didesnės. Tarp skirtingo kaimiškumo lygio savivaldybių didžiausiu vidutiniu plotu išsiskiria stipraus kaimiškumo lygio savivaldybės – jos 1,1 karto didesnės už vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybes, o silpno kaimiškumo lygio savivaldybių ir pusiau miesto savivaldybių vidutinis plotas yra panašus.

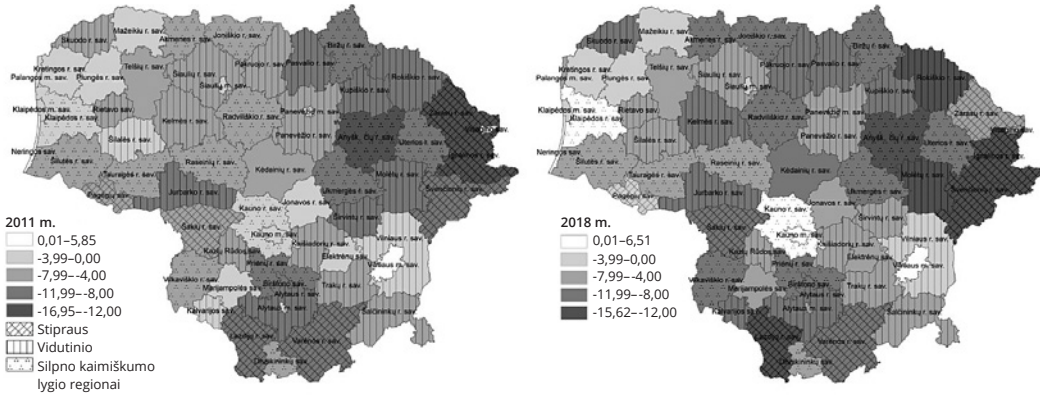
2 pav. Vidutinis plotas km², tenkantis skirtingo tipo savivaldybių grupėms

3 pav. Gyventojų tankumas km^2 Lietuvos visose savivaldybėse ir tose, kurios išskirtos pagal integruotą kaimiškumo lygį 2011 m. ir 2018 m. (Sudaryta autorių, naudojantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (gyventojų tankis metų pradžioje 2001–2018 m.))

Visoje Lietuvoje gyventojų tankumas tendencingai mažėja, analizuojamais metais jis sumažėjo nuo 46,70 iki 43 gyv./ km^2 . Gyventojų tankumas 2018 m., lyginant su 2011 m., mažėjo daugumoje kaimiškų savivaldybių (3 pav.). Silpno kaimiškumo lygio regionuose vidutinis tankumas sumažėjo nuo 51,57 iki 44,87 gyv./ km^2 , vidutinio kaimiškumo lygio – nuo 22,71 iki 20,22 gyv./ km^2 ir stipraus kaimiškumo lygio – nuo 16 iki 13,56 gyv./ km^2 . Trys tankumo didėjimu išsiskiriančios savivaldybės patenka į kaimiškus regionus, iš jų silpno kaimiškumo lygio regionai – Kauno r. (nuo 57,40 iki 60 gyv./ km^2) ir Klaipėdos r. (nuo 38,40 iki 42,40 gyv./ km^2) ir vidutinio kaimiškumo lygio regionas – Vilniaus r. (nuo 44,8 iki 45,40 gyv./ km^2).

Mažiausias gyventojų tankumas 2011 m. buvo 6 iš 7 didžiausio kaimiškumo lygio savivaldybių, o 2018 m. – toks jau buvo visose 7 savivaldybėse. Vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse mažiausias tankumas 2011 m. buvo 8 iš 20 savivaldybių, o 2018 m. toks jau buvo 13 savivaldybių. Silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse 2011 m. mažiausias tankumas buvo tik vienoje Biržų savivaldybėje, o 2018 m. – 3 iš 18. Taigi, tankumo mažėjimo tendencija tarp kaimiškų savivaldybių nuo 2011 iki 2018 m. yra ryški. Todėl galima sutikti su V. Daugirdo ir kt. nuomone (2013), kad gyventojų skaičius sparčiausiai mažėja ekonomiškai silpnesniuose, dažnai nuo žemės ūkio priklausomuose ir nuo didžiųjų miestų nutolusiuose regionuose. Dėl mažėjančio gyventojų tankumo vietos gyventojams socialinės paslaugos tampa sunkiai pasiekiamos.

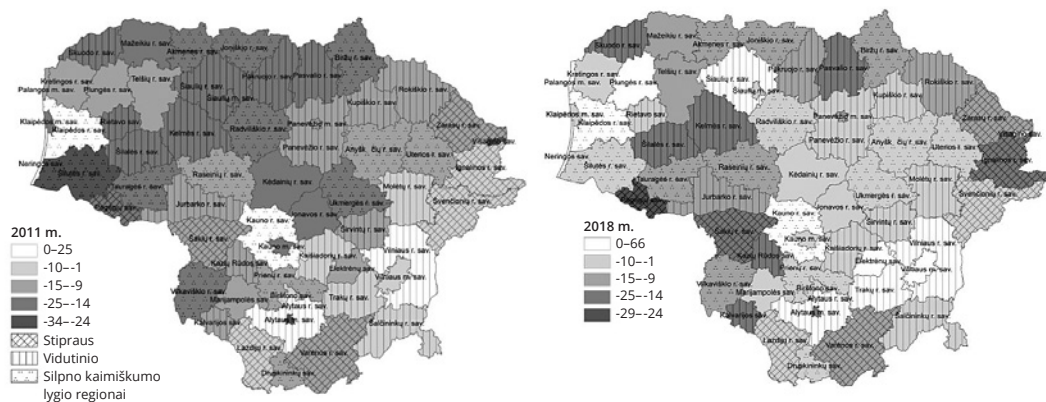

4 pav. Natūrali gyventojų kaita (NGK) 1000 gyventojų Lietuvos savivaldybėse ir tose, kurios išskirtos pagal integruotą kaimiškumo lygį 2011 m. ir 2018 m. (Sudaryta autorių, naudojantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (natūrali gyventojų kaita 2011–2018 m.))

Natūrali gyventojų kaita (NGK) 1000 gyventojų per tiriamąjį laikotarpį skirtingai kito įvairaus kaimiškumo lygio savivaldybių grupėse (4 pav.). Lietuvoje šis rodiklis kito nuo -3,53 iki -4,07. 2011 m. NGK tiriamose savivaldybėse buvo neigiamas, išskyrus silpno kaimiškumo lygio Neringos savivaldybę, kur NGK buvo 5,85 ir 2018 m. išaugo iki 6,51. Dar dviejose silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse NGK iš neigiamo pakito į teigiamą – Kauno r. sav (nuo -0,27 iki 2,53) ir Klaipėdos r. sav. (nuo -0,99 iki 1,05). Visose kitose savivaldybėse 2011 m. ir 2018 m. NGK buvo ir liko neigiamas, todėl galima teigti, kad beveik visose savivaldybėse gimstamumas yra gerokai mažesnis už mirtingumą.

Nors stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse labiausiai neigiamą NGK turinčių savivaldybių padaugėjo (nuo dviejų 2011 m. iki trijų 2018 m.), bet vidutinės šio rodiklio vertės grupėje nedaug sumažėjo, t. y. 2018 m. tapo mažiau neigiamos nei 2011 m. (atitinkamai -10,54 ir -10,26). Ypač NGK pagerėjo Zarasų savivaldybėje. O vidutinio bei silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse NGK vidutinės neigiamos reikšmės pablogėjo, palyginus su 2011 m. (-6,75 ir -7,92 vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse bei -5,52 ir -6,98 silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse atitinkamai 2011 ir 2018 m.). Galima konstatuoti, kad NGK kaimiškose savivaldybėse per tyrimų laikotarpį dar pablogėjo.

Paskutiniiais metais pastebima mažėjanti Lietuvos Respublikos piliečių emigracija ir didėjantys imigracijos srautai, tačiau Lietuva išlieka šalimi, kuri išsiskiria vienu didžiausiu neigiamu migracijos neto 1000 gyventojų (Blažytė, 2014).

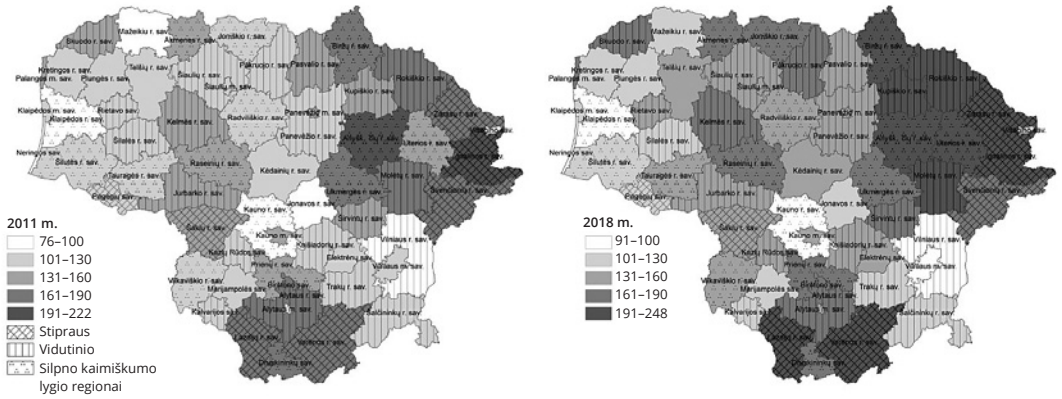

5 pav. Neto migracija 1000 gyventojų Lietuvos savivaldybėse ir tose, kurios išskirtos pagal integruotą kaimiškumo lygį 2011 ir 2018 m. (Sudaryta autorių, naudojantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (neto migracija 2011–2018 m.))

Lietuvoje 2011 m. neto migracija 1000 gyventojų buvo -12,51, o 2018 m. pakito iki -1,17. Neto migracijos (NM) 1000 gyventojų rodiklis per minėtą laikotarpį nors kito reikšmingai, tačiau taip pat nevienodai įvairaus kaimiškumo lygio savivaldybėse (5 pav.). Stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse 2018 m. NM reikšmės tapo dar labiau neigiamos, nei buvo 2011 m. (atitinkamai -11,09 ir -14,52), o vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse jos labai pagerėjo, t. y. tapo daugiau teigiamos (atitinkamai -12,42 ir -7,21). O silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse NM vidutinės reikšmės 2018 m. iš neigiamų tapo teigiamos (atitinkamai -12,14 ir 0,17).

Išvykstančiųjų iš kaimiškų regionų skaičius yra gerokai didesnis nei atvykstančiųjų. Savivaldybės neturi potencialo pritraukti imigrantų. Kaip teigia D. Jasilionis ir kt. (2015), masinės emigracijos sąlygomis dominuoja neigiamos demografinės pasekmės – mažėjantis gyventojų skaičius, gyventojų amžiaus ir ekonominio aktyvumo statuso struktūrų deformacijos.

Kaip 2011 ir 2018 m. pakito demografinės senatvės koeficientas (DSK), matyti iš 6 pav. Šis rodiklis blogėjo daugumoje savivaldybių. Lietuvoje DSK 2011 m. buvo 120 ir 2018 m. išaugo iki 131. Kaip ir kiti demografiniai rodikliai, DSK kito labai netolygiai. Kalbant apie Lietuvos perspektyvas šiuo klausimu, anot A. Pociaus ir B. Gruževskio (2016), būtina pabrėžti, kad gyventojų skaičius ateityje turėtų gana sparčiai mažėti iki darbingo ir darbingo amžiaus gyventojų grupėse, tačiau senų žmonių turėtų gausėti. 2017 m. Lietuvoje vyresnių nei 65 metų gyventojų dalis pasiekė 19,3 proc. Palyginti su prieš daugiau nei keturis dešimtmečius buvusiu

6 pav. Demografinės senatvės koeficientas (DSK) Lietuvos savivaldybėse ir tose, kurios išskirtos pagal integruotą kaimiškumo lygį 2011 m. ir 2018 m. (Sudaryta autorių, naudojantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (DSK metų pradžioje 2011–2018 m.))

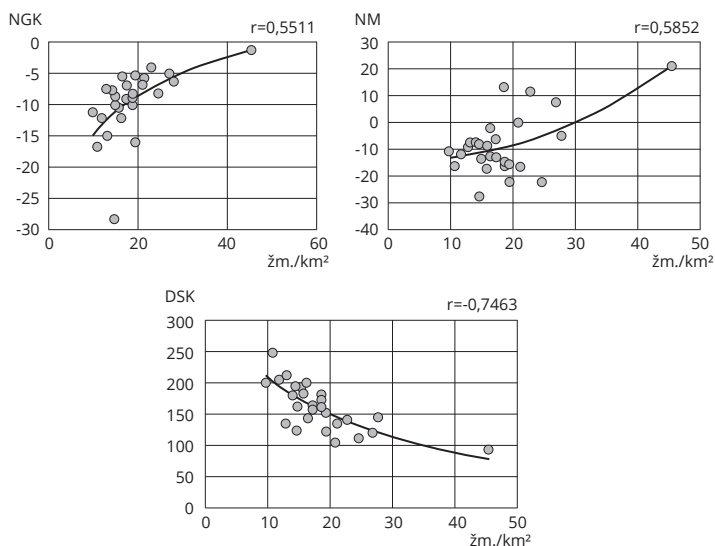
lygiu (1974 m. 11,0 proc.), ji padidėjo trimis ketvirčiais (Mikulionienė ir kt., 2018).

DSK per analizuojamą laikotarpį didėjo panašiai visuose trijų kaimiškumo lygių regionuose. Mažiausias DSK yra vidutinio kaimiškumo lygio regionuose, o intensyviausias – silpno kaimiškumo lygio regionuose. Mažiausiai DSK didėjo stipraus kaimiškumo lygio regionuose, bet 2018 m. vidutinė jo reikšmė išaugo ekstremaliai, t. y. nuo 166,43 iki 186,29 (pokytis +19,86). Vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse DSK pakito nuo 130,10 iki 150,75 (pokytis +20,65), didžiausias pokytis (+23,39) fiksuojamas silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse, kur jis pakito nuo 133,94 iki 157,33.

Atlikus nagrinėtų rodiklių koreliacinių ryšių porinę analizę, nustatyta, kad patikimiausi rezultatai gaunami nagrinėjant kartu dvi savivaldybių grupes, t. y. vidutinio ir stipraus kaimiškumo lygio (7 pav.). O silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse šie ryšiai daugumai rodiklių nustatyti mažiau patikimi. Matyt, jose svarbesni kiti nei šiame tyrime nagrinėti veiksniai.

Didėjant gyventojų tankumui vidutinio ir stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse, 2018 m. patikimai didėjo NGK, NM ir mažėjo DSK. 2011 m. šie ryšiai buvo reikšmingi, r atitinkamai siekė 0,72; 0,41; -0,76. Visose kaimiškose savivaldybėse tarp tirtų rodiklių nustatyti tokie pat ryšiai, tik r reikšmės buvo mažesnės.

Paskutiniame darbo etape tyrimo rezultatų rodikliai buvo dar kartą sugrupuoti pagal vyraujančią demografinės būklės tendenciją: į gerėjančios būklės savivaldybių sąrašą įtrauktos tos, kurių būklė pagerėjo pagal du rodiklius iš trijų

7 pav. Gyventojų tankumo ir tirtų demografinių rodiklių koreliaciniai ryšiai (r – Spearmano koreliacijos koeficientas) stipraus ir vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse 2018 m.

arba pagal vieną, bet ryškiai; į blogėjančios būklės savivaldybių sąrašą įtrauktos tos, kuriose arba labai ryškiai pablogėjo vienas arba du rodikliai; į nesikeičiančios būklės savivaldybių sąrašą buvo įtrauktos tos, kuriose išliko panašios į buvusias rodiklio reikšmės ($\pm 15\%$), bent du iš trijų rodiklių (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Skirtingo integruoto kaimiškumo lygio savivaldybių demografinė būklė 2018 m., lyginant su 2011 m. (skliausteliuose nurodytas savivaldybių skaičius grupėje)

Savivaldybių grupė	Demografinė būklė		
	Gerėjanti	Nesikeičianti	Blogėjanti
Stipraus kaimiškumo lygio sav.	Zarasų (1)	Švenčionių, Lazdijų (2)	Šakių, Ignalinos, Pagėgių, Varėnos (4)
Vidutinio kaimiškumo lygio sav.	Širvintų, Trakų, Šiaulių r., Panevėžio r., Vilniaus r., Kaišiadorių (6)	Kupiškio, Pasvalio, Alytaus r., Šalčininkų, Skuodo, Pakruojo, Jurbarko, Rietavo (8)	Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Kelmės, Šilalės, Rokiškio, Molėtų (6)
Silpno kaimiškumo lygio sav.	Klaipėdos r., Kauno r., Neringos (3)	Raseinių, Šilutės, Birštono, Utenos, Anykščių, Tauragės, Visagino, Radviliškio, Druskininkų (9)	Tauragės, Akmenės, Prienų, Joniškio, Biržų, Vilkaviškio (6)
Iš viso	10	19	16
45 % 100	22	42	36

IŠVADOS

1. Lietuvos kaimiškoms savivaldybėms būdingas didžiausias plotas: jos, lyginant su miesto savivaldybėmis, vidutiniškai yra beveik 10 kartų, o už pusiau miesto savivaldybes – 1,2 karto didesnės. Tarp skirtingo kaimiškumo lygio savivaldybių didžiausiu vidutiniu plotu išsiskiria stipraus kaimiškumo lygio savivaldybės
2. Didėjant gyventojų tankumui, vidutinio ir stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse 2018 m. patikimai didėjo NGK, NM ir mažėjo DSK. 2018 m., palyginus su 2011 m., tirtose kaimiškose savivaldybėse nustatyta tokia demografinė būklė:
 - a) gerėjanti – daugiausia tose vidutinio ir silpno kaimiškumo lygio savivaldybėse, kuriose labiau pagerėjo NM, – Širvintų, Šiaulių r., Kauno r., Klaipėdos r., stipraus kaimiškumo lygio – Zarasų savivaldybėje;
 - b) nesikeičianti – stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse – Švenčionių, Lazdijų, Varėnos, iš vidutinio kaimiškumo lygio – Šalčininkų, Kaišiadorių, Pasvalio, silpno kaimiškumo lygio – Raseinių, Šilutės savivaldybėse;
 - c) blogėjanti – daugiausia stipraus kaimiškumo lygio savivaldybėse – Šakių, Ignalinos, Pagėgių ir tose vidutinio kaimiškumo lygio savivaldybėse, kuriose išliko daugiausia neigiamos NGK ir NM reikšmės, – Kalvarijos, Molėtų, Šilalės savivaldybėse, silpno kaimiškumo lygio – Akmenės, Prienų, Vilkaviškio, Biržų savivaldybėse.

LITERATŪRA

1. Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A., Kiaušienė, I., Vaznonienė, G., Pakeltienė, R., Lukė, R. (2014). *Kaimo socialinės infrastruktūros vystymas siekiant užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą: Mokslo studija*. Kaunas: Aleksandro Stulginskio universitetas.
2. Blažytė, G. (2014). Migracijos procesų kaita ir imigracijos šeimos susijungimo pagrindų tendencijos Lietuvoje 2004–2013 m. laikotarpiu. *Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 1 (17), 7–22.
3. Daugirdas, V., Burneika, D., Kriaučiūnas, E., Ribokas, G., Stanaitis, S., Ubarevičienė, R. (2013). *Lietuvos retai apgyventos teritorijos: Monografija*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
4. Jasilionis, D., Stankūnienė, V., Maslauskaitė, A., Stumbrys, D. (2015). *Lietuvos demografinių procesų diferenciacija: Mokslo studija*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
5. Kuliešius, G., Pareigienė, L. (2014). Demografinių veiksnių poveikis kaimo gyvybingumui. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 36 (1), 66–73.

6. Kriaučiušas, E. (2018). Lietuvos kaimiškų teritorijų apgyvendinimas: erdvinės transformacijos ir gyventojų gerovė. *Geografijos metraštis*, 51, 3–24.
7. Lietuvos statistikos departamentas. *Gyventojų tankis metų pradžioje 2011–2018 m.* [Žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
8. Lietuvos statistikos departamentas. *Nuolatinis gyventojų skaičius metų pradžioje 2011–2018 m.* [Žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
9. Lietuvos statistikos departamentas. *Natūrali gyventojų kaita 2011–2018 m.* [Žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
10. Lietuvos statistikos departamentas. *Neto migracija 2011–2018 m.* [Žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
11. Lietuvos statistikos departamentas. *Demografinės senatvės koeficientas metų pradžioje 2011–2018 m.* [Žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.
12. Megatrends: building better futures for regions, cities and rural areas. Principles on Urban Policy and on Rural polic. (2019). *OECD Regional development Ministerial*. [Žiūrėta 2019 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga internete: <https://www.oecd.org/regional/ministerial/documents/urban-rural-Principles.pdf>.
13. Melnikienė, R., Vidickienė, D., Gedminaitė-Raudonė, Ž., Ribašauskienė, E. (2011). Lietuvos regionų tipologijų pagal kaimiškumą tinkamumas regioninei politikai. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development, Research papers*, 5 (29), 126–134.
14. Mikulionienė, S., Rapolienė, G., Valavičienė, N. (2018). *Vyresnio amžiaus žmonės, gyvenimas po vieną ir socialinė atskirtis: Monografija*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
15. Pocius, A., Gruževskis, B. (2016). Demografinių pokyčių ypatumai šalies didžiuosiuose miestuose. *Lietuvos socialinė raida: teritorinis aspektas*, 5, 25–43.
16. Ubarevičienė, R. (2016). Lietuvos gyventojų vidaus migracijų teritoriniai ypatumai XXI a. *Lietuvos socialinė raida: teritorinis aspektas*, 5, 9–24.
17. Vaitekūnas, S., Čepienė, E. (2014). Lithuanian rural settlements system: conception, the number, size, density, location, changes. *Tiltai*, 2, 53–74.
18. Vidickienė, D., Gedminaitė-Raudonė, Ž. (2011). Lietuvos regionų klasifikavimas pagal kaimiškumą, remiantis atokumo kriterijumi. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 4 (24), 51–59.
19. *Visuotinis gyventojų ir būstų surašymas 2011 m. Lietuvos gyventojai 2011 metais*. [Žiūrėta 2020 m. sausio 3 d.]. Prieiga internete: https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Lietuvos_gyventojai_2011.pdf.

DEMOGRAPHIC SITUATION IN LITHUANIAN RURAL MUNICIPALITIES

Erika Čepienė, Angelija Bučienė

Summary

The researchers from Lithuanian Institute of Agrarian economics confirmed that classification of Lithuanian regions by rurality into 5 groups is a more comprehensive method to reveal economic and social differences of the regions than the method used by the government at the present by classifying regions in to the problematic and non-problematic regions (Melnikienė et al., 2011).

The object of the research – municipalities of different rurality degree.

The objective of this paper – to analyze population density and demographic situation from 2011 to 2018 changes in municipalities of different rurality degree in Lithuania.

Our research has revealed, that on average rural municipalities cover area 10 times larger than urban municipalities and 1,2 times larger than semi-urban municipalities. Taking into account population density, natural population change, net migration, old-age dependency ratio in 2011 and 2018, it was found that 10 municipalities are improving, 19 municipalities - unchanged and 16 municipalities - worsening.

Keywords: population density, demographic situation, rurality, change.